

Wrocław, dn. 10.01.2024 r.

dr hab. Tomasz Głuchowski
organista, klawesynista
AMKL we Wrocławiu
dziedzina: sztuki
dyscyplina: sztuki muzyczne

Recenzja rozprawy doktorskiej

Zlecniodawca recenzji:

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego, pismo Przewodniczącej Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne, dr hab. Moniki Gardoń-Preinl, prof. AMKP z dn. 08.11.2023 r. w sprawie funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora mgr Nengyi Chen.

Do nadesłanego pisma została dołączona następująca dokumentacja administracyjna:

- uchwała Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne nr 39/2023 w sprawie wyznaczenia recenzenta w mej osobie, tj. dr. hab. Tomasza Głuchowskiego,
- dokumentacja w wersji elektronicznej i praca doktorska (dzieło artystyczne i opis pracy artystycznej w wersji papierowej).

Podstawy prawne i wytyczne dla recenzentów:

Zgodnie z art. 187 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2023 r. z późn. zm.), recenzent ocenia, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej doktoranta w zakresie danej dyscypliny, a także umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Mając powyższe na uwadze, opinia dotycząca danej rozprawy doktorskiej powinna zawierać następujące elementy:

- 1) ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie albo dyscyplinach;
- 2) ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora;
- 3) ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

Podstawowe dane o Doktorantce:

Pani Nengyi Chen urodziła się 1 r. w Chinach. W swoim kraju ukończyła Szkołę Muzyczną stowarzyszoną z Uniwersytetem Minzu w Pekinie. Po przyjeździe do Europy podjęła studia licencjackie w klasie fortepianu dr. hab. Piotra Machnika w Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego

w Krakowie (2009-2012), a następnie kontynuowała studia magisterskie w klasie prof. dr. hab. Pawła Kamińskiego w Uniwersytecie Muzycznym im. Fryderyka Chopina w Warszawie (2012-2014). Obszar zainteresowań muzycznych doktorantki poszerzyły ponadto studia I i II st. w klasie klawesynu prof. dr. hab. Magdaleny Myczki w AMKP w Krakowie (2014-2018) ukończone z wynikiem bardzo dobrym z wyróżnieniem. Równolegle doktorantka podjęła studia licencjackie oraz magisterskie na kierunku gra na organach, w klasie prof. dr. hab. Andrzeja Białki w AMKP w Krakowie, które ukończyła w r. 2021 z wyróżnieniem. Swoje umiejętności i wiedzę postanowiła rozwinąć i ugruntować na studiach doktoranckich w latach 2018-2023 na kierunku gra na fortepianie, pod kierunkiem prof. dr. hab. Waldemara Wojtala w Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku. Równolegle podjęła środowiskowe studia doktoranckie w Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie, pod kierunkiem prof. dr. hab. Andrzeja Białki i dr. Michała Gronowicza. Owocem tych ostatnich jest załączone dzieło artystyczne wraz z dysertacją.

Nengyi Chen jest laureatką następujących nagród na konkursach muzycznych: 2019 – VII Ogólnopolski Konkurs Organowy im. Bronisława Rutkowskiego w Krakowie – **II miejsce**, 2019 – I Konkurs *Basso continuo* w Katowicach – **Nagroda specjalna** i recital klawesynowy w Akademii Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Katowicach.

Jako pedagog doktorantka pracuje w szkolnictwie muzycznym w charakterze nauczyciela gry na fortepianie oraz jako pianista-akompaniator w Szkole Muzycznej I stopnia w Dobrej, Szkole Muzycznej I i II stopnia w Wadowicach, Szkole Muzycznej im. Oskara Kolberga w Czaławiu (filia Mszana Dolna).

Z dołączonego do dokumentacji „Wykazu prac artystycznych, naukowych i innych twórczych prac zawodowych, w tym upublicznionych, oraz informacji o działalności popularyzującej sztukę lub naukę”, wynika, że Artystka występuje głównie w kraju podczas solowych i kameralnych koncertów muzyki organowej, klawesynowej i kameralnej. Niestety nic nie wiadomo o pozostałej działalności doktorantki; w tym naukowej; z powodu braku informacji w tym zakresie.

Struktura rozprawy doktorskiej:

Praca doktorska mgr Nengyi Chen pt. „Dynamika w muzyce na klawesyn solo od XVII do XXI wieku. Środki i możliwości wykonawcze.” składa się z dwóch części. Pierwszą z nich stanowi dzieło artystyczne w formie zapisu elektronicznego na nośniku CD dołączonym do pisemnego opisu dzieła artystycznego w ramach rozprawy, czyli części drugiej.

W skład dzieła artystycznego (cz. I) wchodzi następujące utwory, będące autorskimi interpretacjami:

Jean-Henry d'Anglebert (1629-1691)

[1] Prélude en re mineur 5'42"

Christian Petzold (1677-1733) Concerto IV ze zbioru XXV Concerts Pour le Clavecin

[2] – 5'22"

[3] Larghetto 3'39"

[4] Staccato 1'52"

[5] Allegro 3'08"

Christian Gottlob Neefe (1748-1798)

[6] Fantazja f-moll 17'54"

Benedetto Marcello (1686-1739) Sonate XI

[7] Largo ma vivace 3'46"

[8] Allegro 4'21"

[9] (Presto) 4'05"

[10] (Prestissimo) 2'46"

Ludwig van Beethoven (1770-1827) 13 wariacji na temat „Es war einmal ein alter Mann” z opery *Das rothe Käppchen von Dittersdorf* WoO 66

[11] Temat 0'50"

[12] Wariacja I 0'51"

[13] Wariacja II 0'49"

[14] Wariacja III Comodetto 1'01"

[15] Wariacja IV 0'49"

[16] Wariacja V Risoluto 1'00"

[17] Wariacja VI Minore 1'51"

[18] Wariacja VII Maggiore 1'13"

[19] Wariacja VIII Tempo primo 1'11"

[20] Wariacja IX Con spirito 1'00"

[21] Wariacja X 1'31"

[22] Wariacja XI Allegro 0'57"

[23] Wariacja XII Allegro non tanto. Con grazia 1'44"

[24] Wariacja XIII Marcia vivace 1'25"

Marta Ptasińska (1943)

[25] Touracou 3'43"

Łączny czas nagrania wynosi 72'30".

Nagrania dokonano w dniach 11 i 14 lipca 2023 r. na klawesynie — kopii pochodzącego z około 1769 roku instrumentu Pascala Taskina, wykonanej w Krakowie przez Witolda Gertnera w 2019 roku. Sesja nagraniowa odbyła się w studio nagraniowym Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie. Reżyserem nagrania był mgr Dawid Makosz. Nad przygotowaniem i strojeniem instrumentu czuwał pan Witold Gertner.

Część II (opis dzieła artystycznego) mieści się na 108 stronach formatu A4 i obejmuje: wstęp, trzy rozdziały, podsumowanie, bibliografię (obejmującą ponad pięćdziesiąt pozycji) i aneks zawierający spis przykładów nutowych. Ponadto Autorka dołączyła drugi egzemplarz tegoż opisu w języku angielskim. Dysertacja eksploruje trzy istotne dla rozprawy nurty. Pierwszy porusza zagadnienia związane z doбором instrumentu, drugi analizuje możliwości wykonania dynamiki w grze na klawesynie, trzeci dotyczy sposobów realizacji problemów dynamicznych w wybranych utworach bezpośrednio nawiązując do dzieła artystycznego równocześnie pozostając w korelacji z poprzednim rozdziałem.

Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie albo dyscyplinach.

Analiza tekstu części II pracy doktorskiej dowodzi znajomości poruszanego przez Doktorantkę zagadnienia. Biorąc pod uwagę całość dysertacji widać, że Autorka w sposób czytelny i zrozumiały przedstawia obszerny materiał teoretyczny, umiejętnie analizując zjawiska związane ze sztuką realizacji dynamiki w grze na klawesynie.

W rozdziale pierwszym; niezbyt obszernym w swojej zawartości; Doktorantka zarysowuje ogólne informacje dotyczące historii i budowy klawesynu, nakreśla sylwetki kompozytorów a także uzasadnia czym był podyktowany wybór instrumentu, na którym dokonała nagrania wybranych sześciu utworów. O ile kwestia uzyskania kompromisu w zakresie wyboru instrumentu w kontekście różnorodności stylistycznej prezentowanych na nagraniu utworów została przez Doktorantkę dość przekonująco

uzasadniona, o tyle zabrakło mi osobiście nieco większego rozwinięcia tematu w aspekcie tzw. szkół narodowych w budownictwie klawesynowym, ich wzajemnej korelacji, wpływów czy stosowanych rozwiązań konstrukcyjno-technicznych.

W kolejnym rozdziale analizie zostały poddane elementy dzieła muzycznego (artykulacja, agogika) mające wpływ na wykonanie dynamiki (składną kolejny element) w grze na klawesynie. Doktorantka omawia artykulację pod kątem technicznym – sposoby wydobycia dźwięku [2.1], mechanicznym – współpraca palców z klawiaturą [2.2], oraz opisuje rodzaje artykulacji klawesynowej [2.3] wraz z możliwymi do wystąpienia problemami [2.4]. Z treści podrozdziałów można wnioskować, że zagadnienie to jest przez panią Nengyi Chen bardzo szczegółowo przebadane. Autorka opiera się zarówno na własnych spostrzeżeniach jak i wiedzy zawartej w literaturze przedmiotu. Według mojej wiedzy chyba nikt wcześniej w polskim piśmiennictwie klawesynowym nie pokusił się o tak dokładne wskazówki i sformułowania dotyczące technik wykonawczych w zakresie uzyskania zróżnicowanej artykulacji. Także kwestie związane z agogiką (tzw. manipulacją tempem), Doktorantka przedstawia szczegółowo osadzając temat w źródłach historycznych, z których przytacza wiele cytatów na potwierdzenie swojej tezy [2.5]. Kolejne dwa podrozdziały dotyczą zagadnienia manipulacji fakturą [2.6] oraz wpływu strojenia na dynamikę klawesynu [2.7]. Jeśli chodzi o ten pierwszy element, to po raz kolejny uwidacznia się wiedza Doktorantki z tego zakresu, natomiast co do kwestii wpływu strojenia na dynamikę niestety temat ten został potraktowany według mnie zbyt powierzchownie. Wypadałoby choć w stopniu minimalnym nawiązać do sposobów temperacji stosowanych w procesie strojenia, gdyż to właśnie jej rodzaj ma znaczenie bezpośrednie np. w uzyskaniu napięcia wyrazowego akordu, a pośrednie w barwie i głośności, co przekładać się może oczywiście na ogólnie pojętą dynamikę. Zabrakło także niestety choćby podania rodzaju temperacji w jakiej nagranie zostało zrealizowane. Idąc zaś dalej tym tropem, kto wie, czy gdyby zastosować różnorodne systemy strojenia dla poszczególnych kompozycji nagranie nie zyskałoby jeszcze więcej na ekspresji i wyrazie, co przełożyłoby się jeszcze bardziej na niuanse dynamiczne wykonania.

W ostatnim rozdziale Nengyi Chen opisuje problemy oraz sposoby realizacji dynamiki z jakimi przyszło Jej się zmierzyć podczas realizacji nagrania części artystycznej dysertacji. Wywód ten, stanowiący niejako osobiste „credo” Doktorantki, jest bardzo rzeczowy i szczegółowy. Autorka opierając się na własnych przemyśleniach artystyczno-wykonawczych; jak można wywnioskować po analizie poprzedniego rozdziału mocno ugruntowanych i podpartych wiedzą z zakresu historycznego wykonawstwa; przytacza szereg zastosowanych rozwiązań techniczno-wykonawczych, które pomogły Jej osiągnąć zamierzony wyraz artystyczny poszczególnych utworów. Tekst ten zawiera bardzo cenne wskazówki zarówno z punktu widzenia wykonawcy jak i pedagoga. Oprócz opisu sposobów realizacji dynamiki, czytelnik przy wybranych utworach ma sposobność zapoznania się z tłem historycznym czy okolicznościami w jakich powstały nagrane kompozycje (d’Anglebert, Beethoven, Ptaszyńska).

Reasumując, stwierdzam, że pomimo kilku drobnych niedookreśleń, Doktorantka w swojej dysertacji wykazała w stopniu satysfakcjonującym zarówno ogólną jak i szczegółową wiedzę z zakresu przynależnej Jej dyscypliny.

Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora.

Metodologia zastosowana w niniejszej pracy nie budzi moich większych zastrzeżeń. Miałbym jednak kilka drobnych uwag, co do pozycji bibliograficznych. W sumie na poparcie wywodów Doktorantki obszerna bibliografia jest cytowana w pracy w liczbie ponad dziewięćdziesięciu przypisów. Szkoda

jednak, że nie wszystkie cytowania znalazły odzwierciedlenie w spisie pozycji. Tak np. przypis nr 78 na stronie 37 dotyczący materiałów nutowych d'Angleberta w edycji Colina Tilneya, czy też kolejne przypisy nr 88, 89, 90 (też mat. nutowe). Zatem wydania nut będące niewątpliwie ważnym elementem tej dysertacji nie znalazły swojego osobnego miejsca w bibliografii, co wydaje się lekkim niedopatrzeniem. Zabrakło mi też dość istotnej pozycji autorstwa polskiego organisty i klawesynisty Marka Pilcha, który temat dynamiki w grze na klawesynie zgłębiał w swoim artykule *Zagadnienia wykonawcze muzyki klawesynowej w II połowie XVIII wieku, cz. 1. Dynamika* opublikowanym w 2019 roku w tomie 1 (nr 11) półroczniku łódzkiej Akademii Muzycznej „Notes Muzyczny”. W artykule tym są przytoczone dwie inne istotne pozycje bibliograficzne, mianowicie: Quantz Johann Joachim, *Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen*, 1752, oraz Türk Daniel Gottlob, *Klavierschule oder Anweisung zum Klavierspielen für Lehrer und Lernende*, 1789. Oczywiście dobór bibliografii jest subiektywną sprawą, niemniej w kontekście dynamiki akurat te pozycje wnoszą wiele cennych wskazówek. Pomimo tych drobnych niedopatrzeń dysertacja jest logicznym wywodem opartym na umiejętnie dobranej i przeanalizowanej przez Doktorantkę materii historycznej wdrożonej następnie w sposób praktyczny w stworzoną przez Nią kreację artystyczną. Zarejestrowany materiał dzieła artystycznego prezentuje przekrój możliwości twórczych Nengyi Chen uwzględniających środki i możliwości wykonawcze potrzebne do zrealizowania założeń dotyczących podjętego tematu, a więc realizacji dynamiki w muzyce klawesynowej. W zależności od stylistyki prezentowanych na nagraniu utworów, mamy możliwość wnikięcia w przemyślaną koncepcję artystyczną jaka została wykreowana na potrzeby niniejszej dysertacji. Słuchając nagrania dostajemy produkt artystyczny wysokiej jakości. Gra Nengyi Chen jest interesująca i swobodna w wyrazie. Artystka prowadzi słuchacza własną drogą poprzez zróżnicowany repertuar, umiejętnie prezentując walory artystyczne utworów w kontekście założeń niniejszej rozprawy.

Według mojej oceny Doktorantka wykazała się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowo-artystycznej.

Ocena wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

Niewątpliwie prezentowane dzieło artystyczne jest bardzo interesujące w kontekście doboru programu. Zestawienie ze sobą tak różnych stylistycznie kompozycji; z których nie wszystkie powstały z myślą o wykonaniu na klawesynie; jak się okazało w efekcie finalnym niniejszej rozprawy, przyniosło bardzo dobry efekt. Powszechnie wiadomo, że kształtowanie siły czy rodzaju dźwięku w wieku XVIII należało do obszaru wykonawstwa, dlatego ich notacja w utworze była z reguły schematyczna, szcążkowa lub niekonsekwentna. Podobnie rzecz się ma z utworami współczesnymi, gdzie kompozytorzy często zostawiają swobodę dynamiczną wykonawcy. Na pochwałę zasługuje więc fakt umiejętnego operowania przez Doktorantkę tytułowym zastosowaniem środków i możliwości wykonawczych. Użycie odpowiedniego rodzaju „touche”, niuansowanie agogiczne zarówno na przestrzeni krótkich jak i długich odcinków (w tym gradacja ważności nut czy np. czas w arpeggio), zastosowana technika palcowa czy bardzo istotny element jakim jest praktyczna wiedza o wpływie mechaniki klawesynu na rodzaj dźwięku – w efekcie końcowym pozwoliło uchwycić właściwy idiom dynamiczny dla poszczególnych form. Ów aspekt uwypuklony przez Doktorantkę zarówno w tytule jak i treści dysertacji znajduje swoje właściwe miejsce w realizacji poszczególnych form dzieła artystycznego. Kreacje Nengyi Chen są pod tym względem kompletne zarówno na płaszczyźnie artystycznej i formalnej. Ponadto istotne cechy historyczne poszczególnych form zostały uchwycone w pełni i dodatkowo podkreślone przez stylowość

wykonania. Zasób użytych środków wykonawczych sprawił, że muzyka zarejestrowana na nagraniu jest wielobarwna, pełna zarówno energii jak i melancholii, bogata w emocje, po prostu ciekawie i ze smakiem zinterpretowana. Dodatkowego waloru dysertacji dodają bardzo szczegółowe opisy procesu realizacji poszczególnych założeń artystyczno-wykonawczych oraz tytułowych sposobów realizacji poszczególnych środków i możliwości wykonawczych. Te właśnie elementy stanowią według mnie o oryginalności dokonania artystycznego.

Stwierdzam oryginalność dzieła artystycznego rozprawy doktorskiej.

Konkluzja

Wobec powyższych stwierdzeń rozprawę doktorską mgr. Nengyi Chen pt. „Dynamika w muzyce na klawesyn solo od XVII do XXI wieku. Środki i możliwości wykonawcze” przyjmuję i opiniuję pozytywnie.

